

Dick Melman en Alex Schotman

Het meest gangbare beheer voor weidevogels is tegenwoordig het zogenaamde mozaïekbeheer, het ruimtelijk inpassen van verschillende beheersvormen. Met het instrument Beheer-op-maat kunnen beheerders en boeren vooraf bepalen waar het beheer effectief is en welke ruimtelijke inrichting van de verschillende beheersvormen het meest efficiënt is.

Het beheer van natuur en landschap ontwikkelt zich tot een vorm van groene dienstverlening. De maatschappelijke vraag naar bijvoorbeeld een duurzame populatie weidevogels, die voor het veenweidegebied zo kenmerkend zijn, wordt door beheerders van het landelijk gebied op professionele basis opgepakt. Hun inspanningen voor aangepast beheer willen ze graag redelijk beloond zien.

Zo'n zakelijke benadering is logisch, voor wat hoort wat. Echter, hoe is het beheer overtuigend vorm te geven, zodat de betaler van de beheerinspanningen voldoende zekerheid krijgt dat het beheer inderdaad leidt tot de gewenste duurzame weidevogelpopulatie? De resultaten van de onderzoeken die de laatste jaren zijn verschenen, geven niet zo'n florissant beeld: de weidevogelstand ontwikkelt zich niet goed. Uitgerekend de grutto, waar de inspanningen met

name op zijn gericht, laat een gestage achteruitgang zien. Zulke bevindingen ondermijnen de betalingsbereidheid.

Inmiddels zijn er enige noties waarom het beheer niet tot de gewenste resultaten leidt. Het blijkt dat een aanzienlijk deel van het beheerde areaal in zijn effectiviteit wordt belemmerd door de verstorende invloed van wegen, door verdichting van het landschap, door hoge predatie en door lage grondwaterstand. Ook ligt een deel van het beheerde areaal buiten het huidige belangrijke weidevogelgebied. Deze belemmeringen gelden overigens voor zowel het door boeren beheerd gebied als de weidevogelreservaten. Daarnaast is de landbouw steeds grootschaliger geworden, wat de effectiviteit van nestbescherming niet ten goed is gekomen. Zo is de maaisnelheid de afgelopen decennia toegenomen van circa 8 naar 14 tot 18 kilometer per uur en de maaibreedte van circa 1 naar 12 tot 20 meter. De overlevingskans van kuikens is hierdoor drastisch verminderd.

Veel wordt verwacht van het zogenaamde mozaïekbeheer. Mozaïekbeheer is een combinatie van verschillende beheersvormen in de juiste ruimtelijke verhoudingen en constellatie binnen de

weidevogelbiotoop. Zo is nestbescherming vooral zinvol als de kuikens niet al te ver van hun nest terecht kunnen in lang gras. Anders zijn ze erg kwetsbaar voor bijvoorbeeld maaien en vormen ze een te gemakkelijke prooi voor predatoren als kraaien, eksters, vossen, havikken en reigers.

Het aanwezig zijn van belemmeringen en de ruimtelijke invulling van beheer leent zich voor evaluatie, waar een grote rol voor GIS is weggelegd. Voor het gebied van Midden-Delfland is hiervoor een prototype van een evaluatiesysteem ontwikkeld. Aan de hand van landschappelijke kenmerken, bodemtype, ontwatering en de verstorende invloed van wegen, gebouwen en dergelijke is bepaald welk deel van het gebied voor weidevogels geschikt is. Vervolgens is aan de hand van beheersgegevens - die door de boeren ter beschikking zijn gesteld in de vorm van hun bedrijfsnatuurplannen - bepaald in hoeverre de grutto van het beheer zou kunnen profiteren. Als leidraad namen we de vuistregels zoals die voor mozaïekbeheer worden aangehouden.

Dit resulteert in een kaart waarop te zien is waar het geschikte weidevogelgebied ligt en in hoeverre het

Effectiviteit mozaïekbeheer voor de grutto.

beheer aan de mozaïekvloer voldoet. Het bij elkaar brengen van alle beheersgegevens uit een gebied wordt wel aangeduid als een regionatuurplan. Op deze wijze wordt snel en transparant een inzicht verkregen op de beheersinspanningen optimaal zijn gesitueerd. Vervolgens zou naar verbeteringen kunnen worden gezocht.

Figuur 1. Deel van het gebied van Midden-Delfland. Aangegeven is het voor weidevogels geschikte gebied (grijs raster), de ligging van de gruttoterritoria en andere weidevogelsoorten en de betekenis van het gevoerde beheer voor de grutto. (figuur vervaardigd door Michel Kiers)

Het aardige van deze methode (wij noemen het voorlopig Beheer-op-maat) is dat hij zeer inzichtelijk is en in beginsel gemakkelijk door derden kan worden toegepast. Wij zien veel perspectief in een ontsluiting via internet. Dan zouden bijvoorbeeld agrarische natuurverenigingen ermee aan de slag kunnen. Het is namelijk van groot belang dat agrariërs de gelegenheid krijgen om zelf het beheer voortdurend te verbeteren en dat ze niet van hogerhand te verstaan wordt gegeven dat ze het weer fout zouden hebben gedaan.

Een ander aantrekkelijk aspect van de methode is dat de vuistregels gemakkelijk aan nieuwe inzichten worden aangepast. De kloof tussen wetenschap en praktijk kan zo snel worden gedicht. Op deze wijze kan het in de uitvoeringspraktijk van natuurbeheer een belangrijk hulpmiddel worden om de beheer-inspanningen te optimaliseren. Naast het beheer door agrariërs kan dan tegelijkertijd het beheer in de reservaten in de evaluatie worden meegenomen. Voordat het systeem Beheer-op-maat voor de uitvoeringspraktijk operationeel is, moet het nu beschikbare prototype eerst worden getoetst in andere gebieden. Ook hebben we al een aantal punten onderscheiden waarop de berekeningen moeten worden verfijnd.

Het zou mooi zijn als de voor het veenweidegebied zo karakteristieke weidevogels voor ons land kan worden behouden. Als een eigentijds hulpmiddel als Beheer-op-maat, waarbij onderzoek en beheerpraktijk met elkaar worden verbonden, daarbij een rol kan spelen is dat mooi en bevredigend. Een moderne bedrijfsvoering vergt nu eenmaal hightech-oplossingen.